

การประชุมสมัชชาพรรคคอมมิวนิสต์เวียดนามครั้งที่ 6

พรรคคอมมิวนิสต์เวียดนามได้จัดการประชุมสมัชชาพรรคครั้งที่ 6 เมื่อวันที่ 15-18 ธันวาคม 1986 ในระยะดังกล่าวเป็นช่วงที่บรรยากาศการเมืองโลกได้ผ่อนคลายความขัดแย้งทางอุดมการณ์ลง และหันมาให้ความสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจมากขึ้น ภายใต้อิทธิพลของกระแสความเปลี่ยนแปลงนี้ ประเทศสังคมนิยมหลายประเทศสนใจแก้ปัญหาเศรษฐกิจด้วยระบบกลไกตลาด (market economy) เนื่องจากแนวทางการพัฒนาประเทศตามระบบสังคมนิยมไม่บรรลุผลเท่าที่ควร เวียดนามก็ได้รับอิทธิพลของกระแสความเปลี่ยนแปลงดังกล่าวเช่นกัน โดยในการประชุมสมัชชาครั้งที่ 6 มีการถกเถียงเกี่ยวกับแนวทางการปฏิรูปประเทศอย่างกว้างขวางระหว่างผู้นำกลุ่มเคร่งครัดและผู้นำกลุ่มปฏิรูป และภายหลังจากการประชุมพรรคคอมมิวนิสต์ก็ตัดสินใจที่จะปฏิรูปประเทศอย่างจริงจังตามแนวทางระบบเศรษฐกิจแบบการตลาด ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่า การประชุมครั้งนี้เป็นจุดหัวเลี้ยวหัวต่อที่สำคัญของพัฒนาการทางการเมืองและเศรษฐกิจของเวียดนาม

3.1 ปัจจัยที่มีความสำคัญต่อการประชุมสมัชชาพรรคครั้งที่ 6

ปัจจัยที่ส่งผลให้เวียดนามปรับเปลี่ยนนโยบายในการปฏิรูปประเทศในระหว่างการประชุมสมัชชาพรรคครั้งที่ 6 มีดังต่อไปนี้

3.1.1 ปัจจัยภายนอก

3.1.1.1 ความเปลี่ยนแปลงในโซเวียต

ในระยะกลางทศวรรษ 1980 เริ่มปรากฏชัดว่าประเทศค่ายคอมมิวนิสต์ต่างประสบปัญหาการพัฒนาเศรษฐกิจตามแนวทางสังคมนิยม ความตกต่ำทางเศรษฐกิจที่เรื้อรังมานาน ส่งผลให้ประเทศเหล่านี้ต้องแสวงหาทางแก้ไข ซึ่งสำหรับโซเวียตแล้ว Gorbachev เลขาธิการ

พรรคคนใหม่ได้นำนโยบาย Perestroika และ Glasnost มาใช้ Perestroika คือการปรับโครงสร้างเศรษฐกิจและการเมืองของโซเวียตให้ยืดหยุ่นขึ้น โดยมุ่งยกระดับมาตรฐานการครองชีพของชาวโซเวียต ในขณะที่ Glasnost คือการเปิดกว้างทั้งทางการเมืองและเศรษฐกิจ เปิดโอกาสให้ประชาชนเมื่อสละในการแสดงออกหรือการแสดงความคิดเห็น สื่อมวลชนสามารถรายงานข่าวสารได้ตามความเป็นจริง ตลอดจนมีการวิพากษ์วิจารณ์โดยเสรี¹

แม้ว่านโยบายการปฏิรูปของโซเวียตจะเน้นแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจภายในประเทศเป็นหลัก แต่การดำเนินนโยบายดังกล่าวได้ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงนโยบายต่างประเทศของโซเวียตด้วย ทั้งนี้ Gorbachev ยืนยันว่าโซเวียตจะดำเนินนโยบายประนีประนอมกับประเทศต่าง ๆ เพื่อสร้างสรรค์สันติภาพและนำไปสู่ความร่วมมือทางเศรษฐกิจ แนวนโยบายที่เด่นชัดของโซเวียตก็คือความพยายามฟื้นฟูสัมพันธ์ภาพกับจีนและแสวงหาความร่วมมือในภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิก ซึ่งแนวนโยบายดังกล่าวปรากฏในสุนทรพจน์ที่เมืองวลาดิวอสต็อก เมื่อวันที่ 28 กรกฎาคม 1986²

ในฐานะที่โซเวียตเป็นมหาอำนาจที่ให้ความช่วยเหลือแก่เวียดนามมากที่สุด ทั้งในด้านเศรษฐกิจ การทหาร และการต่างประเทศ ดังนั้น ความเปลี่ยนแปลงในโซเวียตจึงย่อมส่งผลกระทบต่อเวียดนามหลายประการ ประการแรก โซเวียตหันมาเน้นการปฏิรูปเศรษฐกิจภายใน จึงจำเป็นต้องทุ่มเททรัพยากรมาฟื้นฟูเศรษฐกิจของตน แต่อุปสรรคสำคัญคือในช่วงที่ผ่านมาโซเวียตมีภาระหนักมากในการช่วยเหลือประเทศโลกที่สาม เช่น เอธิโอเปีย เยเมนใต้ แองโกล่าและเวียดนาม ซึ่งค่าใช้จ่ายเหล่านี้สูงถึง 36 พันล้านดอลลาร์สหรัฐ³ ดังนั้นโซเวียตอาจจำเป็นต้องลดการ

¹ดูรายละเอียดใน มิคคาอิล กอร์บาชอฟ, เบเรสตรอยก้าและการคิดอย่างใหม่เพื่อประเทศของข้าพเจ้าและโลกทั้งผอง, แปลโดย ธนู อภิวัฒน์ (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สมานันท์, 2531).

²Mikhail Gorbachev, "Mikhail Gorbachev Talks about International Affairs in Vladivostok," in News and Views from the USSR (Washington D.C.: the Soviet Embassy, 1986).

³Richard Nations, "Moscow's New Task," FEER 133(7 August 1986): 30.

ช่วยเหลือแก่ประเทศโลกที่สามลง ซึ่งรวมถึงเวียดนามด้วย ประการที่สอง โขเวียตประกาศทำที่
 อย่างชัดเจนในคำปราศรัยที่ลาติวอสต็อกว่าต้องการฟื้นฟูความสัมพันธ์กับจีน แต่จีนได้ตั้งเงื่อนไข
 การปรับความสัมพันธ์กับโขเวียตไว้ 3 ประการคือ (1) โขเวียตต้องถอนทหารออกจาก
 อัฟกานิสถาน (2) โขเวียตต้องลดกำลังทหารตามแนวชายแดนโขเวียต-จีน และ (3) โขเวียต
 ต้องกดดันเวียดนามให้ถอนทหารออกจากกัมพูชา ซึ่งจีนถือว่าปัญหาข้อที่สามมีความสำคัญที่สุดและ
 สิ่งนี้จะพิสูจน์ความจริงใจของโขเวียต Deng Xiaoping เคยกล่าวว่าหากโขเวียตสามารถ
 ทำให้เวียดนามถอนทหารออกไปจากกัมพูชา เขาก็จะเตรียมตัวเดินทางไปเยือนมอสโกทันที⁴
 ฉะนั้นหากโขเวียตต้องการปรับความสัมพันธ์กับจีน ก็คงต้องทำให้ปัญหากัมพูชายุติโดยเร็ว สำหรับ
 ประการสุดท้าย Gorbachev เคยกล่าวคำปราศรัยที่ลาติวอสต็อกว่าควรมีการตกลงแก้ไขปัญห
 ต่าง ๆ ในระดับภูมิภาค เช่น การฟื้นฟูความสัมพันธ์ระหว่างจีน-เวียดนาม และอินโดจีน-อาเซียน
 ข้อเสนอดังกล่าวเป็นเสมือนการชี้แนะแนวทางการดำเนินนโยบายต่างประเทศของกลุ่มประเทศ
 อินโดจีน โดยเฉพาะเวียดนามที่จะต้องผ่อนคลายความตึงเครียดกับประเทศเพื่อนบ้านมากกว่า
 เดิม จากท่าทีของโขเวียตดังกล่าวทำให้เวียดนามต้องการทบทวนทั้งในด้านนโยบายภายในและ
 นโยบายต่างประเทศ และริเริ่มการปรับท่าทีให้สอดคล้องกับกระแสของมหาอำนาจข้างต้น

3.1.1.2 ความเปลี่ยนแปลงของบรรยากาศการเมืองโลก

ในช่วงสงครามเย็น ค่ายสังคมนิยมและค่ายเสรีนิยมต่างแข่งขันและเผชิญหน้ากันทั้งทาง
 การเมือง เศรษฐกิจ และอุดมการณ์ ภายใต้โครงสร้างความสัมพันธ์เช่นนี้มีการแบ่งลำดับชั้นภาย
 ใจในแต่ละค่าย โดยประเทศเล็กมักจะพึ่งพาประเทศใหญ่หรือมหาอำนาจ แต่ในช่วงครึ่งแรกของ
 ทศวรรษ 1980 บรรยากาศความตึงเครียดได้ลดน้อยลง โดยแต่ละประเทศต่างให้ความสำคัญแก่
 การพัฒนาเศรษฐกิจของตนมากกว่าความยึดมั่นอุดมการณ์อย่างเคร่งครัด ซึ่งในการพัฒนาเศรษฐกิจ
 นั้นจำเป็นที่จะต้องลดภาระทางการทหารลง ตลอดจนหันมาพึ่งพาอาศัยกันและกัน (interdependent)
 มากขึ้น

⁴Gail Lapidus, "The USSR and Asia in 1986: Gorbachev's New Initiative," Asian Survey 27(January 1987): 5.

อาจกล่าวได้ว่า การขึ้นสู่อำนาจของ Gorbachev ในโซเวียตเมื่อ ค.ศ. 1985 เป็นตัวเร่งที่สำคัญที่ส่งผลให้เกิดบรรยากาศแห่งการผ่อนคลายความตึงเครียดดังกล่าว ทั้งนี้ภายใต้การดำเนินนโยบายที่ประนีประนอมของ Gorbachev ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างโซเวียตกับจีนและสหรัฐมีแนวโน้มดีขึ้นโดยลำดับ ดังจะเห็นได้ว่านับแต่ ค.ศ. 1985 เป็นต้นมา จีนถือว่าโซเวียตมิได้เป็นภัยคุกคามดังแต่ก่อน และโอกาสที่จะต้องทำสงครามกับโซเวียตคงจะไม่มี ดังนั้นจึงลดกำลังทหารของตนลงเรื่อย ๆ ราว 1 ล้านคน⁵ ในขณะที่โซเวียตก็ลดกำลังทหารตามแนวพรมแดนติดต่อกับจีน ส่วนความสัมพันธ์ระหว่างโซเวียตกับสหรัฐนั้นก็มีแนวโน้มดีขึ้น โดยมีการจัดประชุมสุดยอดระหว่างผู้นำทั้งสองฝ่ายหลายครั้ง และมีความเห็นร่วมกันที่จะลดอาวุธยุทธศาสตร์อันจะเป็นการสร้างควมไว้วางใจระหว่างประเทศทั้งสอง⁶ ยิ่งไปกว่านั้นโซเวียตยังแสดงท่าทีอย่างแข็งขันที่จะฟื้นฟูความสัมพันธ์กับประเทศตะวันตกอื่น ๆ ด้วย เพราะต้องการรับเทคโนโลยี เงินกู้ และความช่วยเหลืออื่น ๆ ในการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจภายในประเทศในการประชุมพรรคคอมมิวนิสต์ครั้งที่ 27 เดือนกุมภาพันธ์ 1986 Gorbachev เน้นว่าแม้โลกจะถูกแบ่งเป็น 2 แนวคิด แต่ก็สามารถอยู่ร่วมกันอย่างสันติ⁷

สำหรับความสัมพันธ์ระหว่างจีนกับสหรัฐ แม้จะไม่คืบหน้ามากนักเหมือนความสัมพันธ์ระหว่างโซเวียตกับสหรัฐ แต่ถึงอย่างไรจีนก็ยังต้องการพึ่งพาด้านเทคโนโลยีและการลงทุนจากชาติตะวันตกอยู่เช่นเดิม ขณะที่สหรัฐยังตระหนักในความสำคัญของจีนในฐานะภูมิภาครักษาความสัมพันธ์ระหว่างกันไว้ แต่ประเด็นที่ทำให้ความสัมพันธ์ไม่คืบหน้าก็คือ กรณีสหรัฐโจมตีจีนเรื่องการละเมิดสิทธิมนุษยชนในทิเบต การจำกัดโควต้าสิ่งทอจีนเข้าสหรัฐ ตลอดจนเงินขายอาวุธ

⁵ Newsweek (22 May 1989): 13.

⁶ คุราบายละเอียคาน ศิริธรรม ภาคสุวรรณ, ผลงานวิจัยเรื่องอภิมหาอำนาจกับการลดอาวุธนิวเคลียร์ (กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2529), น. 106-117.

⁷ Alvin Z. Rubinstein, Soviet Foreign Policy Since World War II (Illinois: Scott Foresman and Company, 1989), p. 347.

ที่มีศักยภาพสูงให้แก่อิหร่าน ซึ่งกำลังเผชิญหน้ากับสหรัฐในวันออกกลาง เป็นต้น⁸

การที่ชาติมหาอำนาจลดความขัดแย้งระหว่างกันลง ทำให้มีความจำเป็นน้อยลงที่จะต้องทุ่มเทพทรัพยากรจำนวนมากเพื่อรักษาดุลแห่งอำนาจในภูมิภาคต่าง ๆ ในทางตรงกันข้ามชาติมหาอำนาจต่างถ่วงดุลย์ซึ่งกันและกันด้วยค่าใช้จ่ายที่ลดลง เพื่อจะได้นำเงินทุนที่เหลือไปพัฒนาประเทศด้านอื่น โดยเฉพาะด้านเศรษฐกิจ

ความเปลี่ยนแปลงของบรรยากาศโลกดังกล่าว ส่งผลกระทบต่อเวียดนามอย่างน้อย 2 ประการคือ ประการแรก แต่เดิมเวียดนามพึ่งพาโซเวียตอย่างมาก จนอาจกล่าวได้ว่าเวียดนามเป็นผู้รักษาผลประโยชน์ของโซเวียตในภูมิภาคนี้ แต่เมื่อโซเวียตปรับท่าทีในลักษณะข้างต้นส่งผลให้เวียดนามต้องปรับท่าทีของตนเช่นกัน โดยเปิดประตูติดต่อกับประเทศนอกกลุ่มสังคมนิยมมากขึ้น ประการที่สองการลดค่าใช้จ่ายของโซเวียตในภูมิภาคต่าง ๆ เป็นสัญญาณเตือนให้เวียดนามต้องหาทางพึ่งตนเองหรือแสวงหาความช่วยเหลือจากแหล่งใหม่นอกกลุ่มสังคมนิยม

3.1.1.3 ความกดดันจากนานาชาติต่อเวียดนามในกรณีกัมพูชา

เวียดนามอ้างว่าการสังหารของตนจำนวนราว 150,000 คน เข้ายึดครองพมเปญเมื่อเดือนเมษายน 1979 เป็นการกระทำตามคำเรียกร้องของแนวร่วมกู้ชาติกัมพูชาภายใต้การนำของเฮง สัมริน เพื่อโค่นล้มรัฐบาลพลพต ที่ทำลายล้างเผ่าพันธุ์ชาวเขมร เวียดนามจึงมีความชอบธรรมในปฏิบัติการดังกล่าว อย่างไรก็ตามประเทศอื่น ๆ โดยเฉพาะสมาชิกอาเซียนกลับเห็นว่าไม่ถูกต้องเพราะเป็นการรุกรานประเทศอื่น ซึ่งละเมิดกฎหมายระหว่างประเทศและกบฏทรสภประชาชาติ อีกทั้งยังกระทบต่อสันติภาพและความมั่นคงภายในภูมิภาค ดังนั้นประเทศเหล่านี้จึงพยายามกดดันให้เวียดนามถอนทหารออกจากกัมพูชา

ความพยายามกดดันจากนานาชาติต่อเวียดนามในกรณีกัมพูชา อาจจำแนกได้เป็น 2 ลักษณะคือ การกดดันโดยตรงด้วยกำลังทหาร และการกดดันโดยมาตรการอื่น ๆ เช่น การเมืองและเศรษฐกิจ การกดดันโดยตรงด้วยกำลังทหารได้แก่ การทำสงคราม "สังสอน" ของกองทัพจีน

---

⁸Nayan Chanda, "The End of an Era: Bilateral Irritants Emerge in Sino-US Ties," FEER 141(8 September 1988): 24.

เมื่อเดือนกุมภาพันธ์ 1979 ซึ่งส่งผลให้ทั้งฝ่ายจีนและเวียดนามต่างสูญเสียกำลังพลและอาวุธของตนจำนวนมาก⁹ แต่ก็ไม่อาจผลักดันให้เวียดนามลดทำที่อันแข็งกร้าวและถอนทหารออกจากกัมพูชาได้ ดังนั้นจีนจึงหันมาให้การสนับสนุนเขมรฝ่ายต่อต้าน โดยเฉพาะฝ่ายเขมรแดง ด้านกำลังอาวุธเพื่อทำสงครามกองโจรอย่างยืดเยื้อกับระบบการปกครองที่เวียดนามสนับสนุนอยู่

สำหรับความกดดันด้านการเมืองและเศรษฐกิจนั้น ถือได้ว่าอาเซียนเป็นกำลังสำคัญที่พยายามรื้อฟื้นความสัมพันธ์นานาชาติ โดยเฉพาะค่ายโลกเสรีตระหนักถึงความสำคัญของปัญหา กัมพูชา และร่วมกันกดดันเวียดนามด้วยมาตรการทางการเมืองและเศรษฐกิจ ทั้งในระดับองค์การระหว่างประเทศ (เช่น สหประชาชาติ) และระดับทวิภาคี ในระดับองค์การระหว่างประเทศนั้น สหประชาชาติได้มีข้อมติว่าการที่กองกำลังต่างชาติเข้ายึดครองกัมพูชา "เป็นภัยคุกคามอย่างร้ายแรงต่อสันติภาพและความมั่นคงระหว่างประเทศ"¹⁰ ดังนั้นจึงไม่ให้การรับรองรัฐบาลเฮง สัมรินที่ได้รับการแต่งตั้งจากเวียดนาม ตลอดจนมีมติให้เวียดนามถอนทหารออกจากกัมพูชา ถึงแม้ในทางปฏิบัติมติดังกล่าวจะไม่มีอำนาจบังคับให้เวียดนามถอนทหารออกจากกัมพูชา แต่ก็เป็นการแสดงให้เห็นว่าการกระทำของเวียดนามไม่ได้รับการยอมรับจากประชาคมโลก ส่วนในระดับทวิภาคีนั้นหลายประเทศดำเนินนโยบายโดดเดี่ยวเวียดนาม อาทิ สหรัฐกำหนดข้อห้ามทางการค้ากับเวียดนามและใช้สิทธิพลในองค์กรต่าง ๆ เช่น ธนาคารโลก กองทุนการเงินระหว่างประเทศ ส่งความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจต่อเวียดนาม ในขณะที่เดียวกันสหรัฐก็ตั้งเงื่อนไขว่าสหรัฐจะดำเนินการปรับความสัมพันธ์ทางการทูตกับเวียดนามก็ต่อเมื่อเวียดนามถอนทหารออกจากกัมพูชา และปรับปรุงความสัมพันธ์อันดีกับประเทศเพื่อนบ้าน¹¹ ส่วนญี่ปุ่นได้พิจารณาทบทวนความช่วยเหลือ

⁹ดูรายละเอียดใน King C. Chen, China's War with Vietnam, 1979 (Stanford: Hoover Institution Press, 1987), pp. 113-115.

¹⁰Documents on the Kampuchean Problem (Bangkok: Ministry of Foreign Affairs, 1985), p. 128.

¹¹สมพงษ์ ชุมาก, ความพยายามของนานาประเทศในการแก้ไขวิกฤตการณ์กัมพูชา (กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2527), น. 194-195.

ที่จะให้แก่เวียดนามจำนวนกว่าหมื่นล้านเยนภายหลังจากที่เวียดนามบุกกัมพูชา ตลอดจนถึงความช่วยเหลือเวียดนามจนกว่าเวียดนามจะถอนทหารออกจากกัมพูชา¹² เป็นต้น

จากการกดดันดังกล่าวส่งผลให้เวียดนามต้องพึ่งพาประเทศค่ายสังคมนิยม โดยเฉพาะโซเวียตและยุโรปตะวันออกมากขึ้น อย่างไรก็ตามในช่วงต้นทศวรรษ 1980 เริ่มปรากฏว่าโซเวียตและยุโรปตะวันออกก็มีปัญหาทางเศรษฐกิจภายในประเทศของตนเองเช่นกัน จึงมีข้อจำกัดที่จะให้ความช่วยเหลือเวียดนามอย่างเต็มที่ ในขณะที่นโยบายโดดเดี่ยวจากประเทศเสรีทำให้เวียดนามสูญเสียตลาดการค้า แหล่งเงินทุน และความช่วยเหลือจากประเทศทุนนิยมอื่น ๆ ซึ่งมีสถานภาพทางเศรษฐกิจสูงกว่าประเทศค่ายสังคมนิยม ดังนั้นเมื่อเวียดนามต้องการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจภายในประเทศของตน จึงจำเป็นต้องปรับนโยบายต่อกรณีกัมพูชาเพื่อลดอุปสรรคในการร่วมมือกับประเทศค่ายโลกเสรีต่อไป

3.1.2 ปัจจัยภายใน

3.1.2.1 ปัญหาเศรษฐกิจภายใน

การพัฒนาเศรษฐกิจในช่วงครึ่งแรกของทศวรรษ 1980 ประสบความล้มเหลวเพราะความผิดพลาดในการดำเนินงาน ประกอบกับความยึดถือของสงครามกัมพูชา ซึ่งเวียดนามต้องสูญเสียทรัพยากรจำนวนมากเพื่อค้ำจุนกลุ่มผู้นำ เขมรแดงที่เวียดนามสนับสนุนอยู่ ขณะที่ถูกนานาชาติโดดเดี่ยวทางเศรษฐกิจ และนายทุนผู้มีความชำนาญทางธุรกิจได้อพยพไปอยู่ต่างประเทศ ทำให้เวียดนามกลายเป็นหนึ่งในประเทศที่ยากจนที่สุดในโลก

กล่าวได้ว่านโยบายเศรษฐกิจของเวียดนามในช่วงก่อน ค.ศ. 1986 ได้เน้นการพัฒนาอุตสาหกรรมหนักเป็นสำคัญ ขณะที่การพัฒนาเกษตรกรรมเป็นเพียงส่วนหนึ่งของ "กระบวนการ

¹² เรื่องเดียวกัน, น. 207-211.

ทำให้เป็นอุตสาหกรรมสังคมนิยม" (Socialist Industrialization Process)¹³ ทั้งนี้ Le Duan เลขาธิการพรรคได้กล่าวต่อที่ประชุมคณะกรรมการกลางพรรคครั้งที่ 6 (สมัชชาพรรคครั้งที่ 5) เมื่อเดือนกรกฎาคม 1984 ว่า "หากปราศจากเหล็กและวิศวกรรมก็จะมีอุตสาหกรรมหนักและสังคมนิยม"¹⁴ ดังนั้นรัฐบาลจึงได้ทุ่มเทงบประมาณให้กับการพัฒนาอุตสาหกรรมหนักจำนวนมาก โดยเฉพาะในด้านพลังงานไฟฟ้า ถ่านหิน ก๊าซธรรมชาติ น้ำมัน เคมีภัณฑ์ และเครื่องจักรกล อย่างไรก็ตามผลผลิตจากอุตสาหกรรมหนักกลับน้อยกว่าอุตสาหกรรมเบา เนื่องจากประสบการณ์การบริหารงานในกิจการอุตสาหกรรมหนักซึ่งโดยส่วนใหญ่อยู่ภายใต้การดำเนินงานของรัฐ (ขณะที่กิจการอุตสาหกรรมเบา เช่น งานฝีมือจะอยู่ภายใต้การบริหารของสหกรณ์หรือเอกชนมากกว่า) นอกจากนี้ยังขาดแคลนวัตถุดิบและพลังงาน ส่วนอุตสาหกรรมเบาที่มีแนวโน้มขยายตัวกว่าอุตสาหกรรมหนักนั้น ก็ยังมีคุณภาพและปริมาณไม่เพียงพอต่อความต้องการของประชาชน¹⁵

สำหรับในด้านการเกษตรนั้น ถึงแม้รัฐบาลจะนำระบบสัญญาเหมา (contract system) มาใช้เพื่อจูงใจการผลิต แต่ระยะเวลาของสัญญาเหมา มีเพียง 2-3 ปี ซึ่งยังไม่สร้างความมั่นใจต่อเกษตรกรมากนัก นอกจากนี้ระบบการผลิตและเทคโนโลยีทางการเกษตรยังล้าหลัง ทำให้ผลผลิตทางการเกษตรจะขึ้นอยู่กับสภาพดินฟ้าอากาศและภัยธรรมชาติในแต่ละปี ถึงแม้โดยทั่วไปผลผลิตทางการเกษตรจะเพิ่มขึ้นทุกปี แต่การขยายตัวของจำนวนประชากรก็เพิ่มขึ้นเช่นกัน อาทิ ใน ค.ศ. 1984 การผลิตอาหารเพิ่มขึ้น 19.5% ในขณะที่ประชากรเพิ่มขึ้นถึง 13.84% การผลิตอาหารต่อหัวประชากรได้เพิ่มขึ้นจาก 273 กิโลกรัมใน ค.ศ. 1981 เป็น 300 กิโลกรัมใน

¹³Vo Nhan Tri, "Vietnam: the Third Five Year Plan 1981-85," *Indochina Report* 4(October-December 1985): 4.

¹⁴Melanie Beresford, Vietnam: Politics, Economics and Society (London: Pinter Publishers, 1988), p. 167.

¹⁵Vo Nhan Tri, "Vietnam: The Third Five Year Plan . . .," pp. 10-12.

ค.ศ. 1984 ซึ่งยังไม่เพียงพอต่อการบริโภค ถึงแม้ว่า ค.ศ. 1983 สื่อมวลชนเวียดนามได้ประชาสัมพันธ์ว่า เวียดนามสามารถผลิตอาหารได้เพียงพอบริโภคภายในประเทศและส่งออกขายต่างประเทศ แต่ก็เป็นที่สังเกตว่า เวียดนามส่งออกข้าวคุณภาพดีจากภาคใต้ เพื่อนำเข้าข้าวคุณภาพต่ำมาบริโภคในภาคเหนือ¹⁶

ส่วนในด้านการเงินนั้น เงินเพื่อได้เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ดังที่ปรากฏว่าราคาสินค้าในระยะเวลาเพียง 1 ปีจากเดือนกันยายน 1985 ถึงเดือนกันยายน 1986 ได้เพิ่มขึ้นถึง 700% ขณะที่ค่าของเงินต้องลดลงเรื่อย ๆ โดยมีการประกาศลดค่าเงินอย่างเป็นทางการจาก 14 ดอลลาร์ต่อเหรียญสหรัฐเป็น 80 ดอลลาร์ (พฤศจิกายน 1986) และ 270 ดอลลาร์ (ธันวาคม 1988) ต่อเหรียญสหรัฐตามลำดับ ขณะที่อัตราในตลาดมืดกลับลดลงมากกว่านั้นคือ 220 ดอลลาร์ (กุมภาพันธ์ 1986) ต่อเหรียญสหรัฐ และ 3,100 ดอลลาร์ (เมษายน 1988) ต่อเหรียญสหรัฐ ตามลำดับ เป็นต้น¹⁷ ทั้งนี้รัฐบาลไม่สามารถควบคุมราคาสินค้าในตลาดหรืออัตราเงินเพื่อได้จึงทำให้เกิดความไม่เท่าเทียมกันระหว่างผู้มีรายได้ประจำกับผู้ประกอบการอาชีพค้าขาย และนำไปสู่ปรากฏการณ์ใหม่ ๆ ที่ไม่น่าพึงปรารถนา เช่น การเก็งกำไร การลักขโมย นอกจากนี้การว่างงานยังเพิ่มมากขึ้นคือราว 20% ต่อปี รัฐบาลขาดแคลนเงินทุนในการพัฒนาประเทศโดยเฉพาะในด้านโครงสร้างพื้นฐาน ทำให้เวียดนามจำเป็นต้องหาทางกู้เงินจากต่างประเทศเพิ่มขึ้น ขณะที่มหันต์ต่างประเทศอยู่แล้วใน ค.ศ. 1985 ถึง 6.7 พันล้านเหรียญสหรัฐ โดย 5.1 พันล้านเหรียญ เป็นหนี้กับรัสเซียและยุโรปตะวันออก

การที่เวียดนามเผชิญวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจข้างต้น ทำให้เวียดนามต้องลดค่าเงินซึ่งจ่ายที่ไม่เกี่ยวข้องกับการผลิตลง เช่น ค่าใช้จ่ายในการป้องกันประเทศและระดมเงินทุนจากต่างประเทศเพื่อนำมาพัฒนาประเทศ ตลอดจนวางแผนการปฏิรูปเศรษฐกิจใหม่โดยคำนึงถึงพื้นฐาน

¹⁶Ibid, pp. 8-9.

¹⁷Tetsusaboro Kimura, "The Socialist Economy in Vietnam: An Assessment," in Vietnam Today: Assessing the New Trends (Bangkok: Institute of Asian Studies, 1988), p. 7.

ความเป็นจริงมากขึ้น

3.1.2.2 การปรับเปลี่ยนโลกทัศน์ในสังคมเวียดนาม

การปรับเปลี่ยนโลกทัศน์ในสังคมเวียดนามนี้เป็นผลสืบเนื่องมาจากความเปลี่ยนแปลงด้านปัจจัยภายนอกที่กล่าวถึงข้างต้น ทั้งนี้มีข้อสังเกตว่า ในช่วงครึ่งแรกของทศวรรษ 1980 โลกทัศน์ของผู้นำเวียดนามยังอยู่บนพื้นฐานของความเชื่อในอุดมการณ์มาร์กซ์-เลนินที่อธิบายว่าการเมืองโลกคือการต่อสู้ระหว่างชนชั้น ต่อมาในช่วงครึ่งหลังของทศวรรษที่ 1980 โลกทัศน์ของผู้นำได้เปลี่ยนแปลงไป โดยวิพากษ์วิจารณ์เกี่ยวกับพื้นฐานความคิดมาร์กซ์-เลนินมากขึ้น ตลอดจนเห็นว่าโลกกำลังเปลี่ยนจากการต่อสู้สองค่ายมาเป็นการพึ่งพาอาศัยกันทางเศรษฐกิจ

ปัจจัยที่ส่งผลให้ผู้นำเวียดนามปรับโลกทัศน์เกี่ยวกับเรื่องสองค่ายในช่วงปลายทศวรรษ 1980 มี 4 ประการคือ

1. ผู้นำเวียดนามเริ่มเห็นรูปแบบการพัฒนาภายใต้ระบบทุนนิยมของประเทศอุตสาหกรรมใหม่ในเอเชียตะวันออก
2. ปัญหาทางเศรษฐกิจของประเทศในค่ายสังคมนิยมทำให้เกิดคำถามว่า สังคมนิยมจะได้ชัยชนะเหนือทุนนิยมตามคัมภีร์หลักแน่หรือ
3. จินตนาการใหม่ของประธานาธิบดี Gorbachev สร้างความชอบธรรมแก่ผู้นำเวียดนามในการวิจารณ์ข้อเท็จจริงที่ไม่พึงประสงค์
4. ความสัมพันธ์สามเส้าระหว่างชาติมหาอำนาจเข้ามาสู่ช่วงผ่อนคลายความตึงเครียดและให้ความสำคัญแก่ประเด็นด้านเศรษฐกิจเป็นหลัก กระตุ้นให้มีการพิจารณาการเมืองโลกในแนวที่ต่างไปจากเดิม¹⁸

อย่างไรก็ตาม ผู้นำเวียดนามก็ได้ละทิ้งความเชื่อเรื่องการต่อสู้สองค่ายอย่างสิ้นเชิง ดังเช่น ในสุนทรพจน์ของ Truong Chinh ผู้นำกลุ่มเครื่องอุดมการณ์ เมื่อเดือนตุลาคม 1986

---

¹⁸Gareth Porter, "The Transition of Vietnam's World View: From Two Camps to Interdependence," Contemporary Southeast Asia 12(June 1990): 3.

ยอมรับว่าโลกาภิวัตน์ได้เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ดังนั้นจึงมีความจำเป็นที่จะต้องปรับแนวความคิดทางเศรษฐกิจ รูปแบบการทำงาน และการจัดองค์กรเสียใหม่ โดย "สังคมนิยมต้องพิสูจน์ให้เห็นว่ามีความเหนือกว่าทุนนิยมทุก ๆ ด้านในทางปฏิบัติ"¹⁹ ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงแนวความคิดของการแข่งขันระหว่างสองค่ายในยุคสงครามเย็น

ในขณะที่ผู้นำสายปฏิรูปได้พยายามเรียกร้องให้เวียดนามเปิดโลกทัศน์กว้างขึ้นเนื่องจาก "ในฐานะที่เวียดนามเป็นส่วนหนึ่งของโลก ก็ควรที่จะต้องมีความเข้าใจต่อการเปลี่ยนแปลงและปัญหาต่าง ๆ ของโลก"²⁰ ทั้งนี้ Nguyen Van Linh ได้เขียนบทความลงหนังสือพิมพ์เถินเจิน (Nhan Dan) เมื่อวันที่ 23 เมษายน 1985 (ขณะดำรงตำแหน่งเลขาธิการคณะกรรมการพรรคของนครโฮจิมินห์) ว่า "พวกเราประสบความสำเร็จแล้วที่จะใช้ประโยชน์จากสิ่งที่ทุนนิยมได้ทิ้งไว้ให้เรา"²¹ และเรียกร้องให้มีการปรับระบบเศรษฐกิจให้มีพลวัตและยืดหยุ่นขึ้นเพื่อที่จะได้เพิ่มทุนโดยเร็ว แนวความคิดนี้ชี้ให้เห็นถึงความพยายามปรับระบบทุนนิยมมาใช้กับระบบสังคมนิยมของเวียดนามแต่เดิม

การปรับเปลี่ยนโลกทัศน์ของผู้นำเวียดนามปรากฏอย่างชัดเจนในแนวความคิดของ Nguyen Co Thach รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ เขากล่าวต่อที่ประชุมสมัชชาพรรคครั้งที่ 6 ว่า เศรษฐกิจของประเทศต่าง ๆ ในปัจจุบันได้เชื่อมโยงซึ่งกันและกันจนรวมเป็นหนึ่งเดียวเรียกว่าเศรษฐกิจโลก ความสำคัญของการพึ่งพาอาศัยกันทางเศรษฐกิจ การทำให้ผลผลิตเป็นลักษณะสากล และสถานะใหม่ของการปฏิวัติทางวิทยาศาสตร์ วิชาการนับแต่กลางทศวรรษ

¹⁹Truong Chinh, "Hanoi and the Advance to Socialism," Vietnam Courier 12(December 1986): 5.

²⁰Dao Duy Tung, "On Renovation of Thinking," Vietnamese Studies 20(1989): 23.

²¹ตีพิมพ์ครั้งแรกในหนังสือพิมพ์เถินเจิน และต่อมามีการตีพิมพ์อีกครั้งใน Nguyen Van Linh, "Ho Chi Minh City: Economic Problems and Prospects," Vietnamese Studies 12(1986): 32.

1970 มิได้เป็นความขัดแย้งระหว่างสองค่ายทางการเมืองและสังคม แต่เป็นพลังผลักดันให้ประเทศต่าง ๆ ต้องปรับโครงสร้างเศรษฐกิจให้อยู่ในสถานะที่ได้เปรียบในการแบ่งงานระหว่างประเทศ ความคิดเห็นดังกล่าวชี้ให้เห็นว่า Nguyen Co Thach ละทิ้งความเชื่อเรื่องการต่อสู้สองค่ายและยอมรับแนวความคิดเรื่องระบบเศรษฐกิจเดียว

ภายหลังการประชุมสมัชชาพรรคครั้งที่ 6 เพียงเล็กน้อย วารสารทางทฤษฎีของพรรคได้ตีพิมพ์บทความเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมในเวียดนามภายใต้การนำของ Gorbachev ในบทความนี้กล่าวถึงผลกระทบทางการเมืองจากการพึ่งพาอาศัยกันทางเศรษฐกิจเป็นครั้งแรก บทความได้ยอมรับแนวความคิดของ Gorbachev ในเรื่อง "ความมั่นคงร่วมกัน" (Common security) ซึ่งหมายความว่าสังคมนิยมและทุนนิยมไม่สามารถแยกกำหนดระบบความมั่นคงเฉพาะของตนได้อีกต่อไป

"จินตนาการใหม่" ของ Gorbachev มีผลกระทบโดยตรงต่อการปรับเปลี่ยนโลกทัศน์ของเวียดนาม เวียดนามไม่อาจมองข้ามการเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศทุนนิยมในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เกาหลีใต้ ไต้หวัน และประเทศสมาชิกอาเซียนบางประเทศได้อีกต่อไป ยิ่งไปกว่านั้นสถานการณ์ในยุโรปตะวันออกทำให้ชาวเวียดนามเริ่มตั้งข้อสงสัยว่าสังคมนิยมกำลังจะพ่ายแพ้ต่อทุนนิยม

Nguyen Co Thach ประเมินว่าการทำลายกำแพงกันระหว่างพันธมิตรทางทหารในช่วงสงครามเย็น จะช่วยสร้างสรรค์การพึ่งพาอาศัยกันทางเศรษฐกิจ และจะมีผลย้อนกลับมาสร้างการพึ่งพาอาศัยกันทางความมั่นคง ในปัจจุบันหลายประเทศต่างพยายามลดค่าใช้จ่ายทางทหารลง เพื่อส่งเสริมให้การแข่งขันทางเศรษฐกิจมีประสิทธิภาพมากขึ้น สิ่งเหล่านี้นำไปสู่การลดอาวุธและการแก้ไขปัญหาค่าความขัดแย้งภายในภูมิภาคด้วยการเจรจา²²

เวียดนามได้ตีความคำว่าความมั่นคงแห่งชาติเปลี่ยนแปลงไป กล่าวคือ จากเดิมให้ความสำคัญกับอุดมการณ์ ภูมิยุทธศาสตร์ และการทหาร มาสู่สิ่งที่สำคัญมากที่สุดคือเศรษฐกิจ

²²Gareth Porter, "The Transition of Vietnam's World View ...," p. 12.

Nguyen Van Linh ได้ชี้ให้เห็นว่าในปัจจุบันทั่วทั้งประเทศมีความจำเป็นทางด้านเศรษฐกิจ วิถีชีวิตในปัจจุบันถูกกำหนดโดยกฎเกณฑ์ที่ต่างไปจากกฎเกณฑ์สมัยสงคราม ความรักชาติมีความสำคัญมากก็จริง แต่ก็ไม่อาจเข้ามาแทนที่กฎเกณฑ์ทางเศรษฐกิจได้ ดังนั้นต้องไม่ลืมว่า "บัดนี้สถานการณ์ได้เปลี่ยนแปลงไปแล้ว"²³ ภายใต้อการเปลี่ยนแปลงโลกทัศน์ดังกล่าว ส่งผลให้เวียดนามตระหนักถึงความจำเป็นในการปฏิรูปเศรษฐกิจของตนในเวลาต่อมา

3.2 การประชุมสมัชชาพรรคครั้งที่ 6

แม้ว่านักวิชาการจำนวนมากจะถือว่าการประชุมสมัชชาพรรคครั้งที่ 6 และการแต่งตั้ง Nguyen Van Linh เป็นเลขาธิการพรรคคนระหว่างการประชุมดังกล่าวเป็นจุดเปลี่ยนแปลงที่สำคัญในประวัติศาสตร์สมัยใหม่ของเวียดนาม²⁴ อย่างไรก็ตามกระแสการปฏิรูปก็มีได้เพียงจะเริ่มต้นในการประชุมครั้งนี้ หากแต่พรรคคอมมิวนิสต์เวียดนามได้เริ่มวางแผนปฏิรูปเศรษฐกิจตั้งแต่การประชุมคณะกรรมการกลางพรรคครั้งที่ 8 (สมัชชาพรรคที่ 5) เมื่อเดือนมิถุนายน 1985 โดยมีการเสนอให้พรรคดำเนินการปฏิรูปดังนี้

- ยกเลิกการอุดหนุนโดยรัฐ
- ควบคุมราคาสินค้า
- กำหนดค่าแรงให้สอดคล้องกับการผลิต คุณภาพ และประสิทธิภาพของแรงงาน
- วิสาหกิจมีอิสระทางการเงิน แต่ต้องรับผิดชอบต่อผลกำไร-ขาดทุนเอง นอกจากนี้

รัฐไม่ต้องเข้าไปรับผิดชอบต่อการขาดทุนของวิสาหกิจ ตลอดจนยุติการพึ่งพาของวิสาหกิจต่อรัฐบาลทั้งในระดับท้องถิ่นและส่วนกลาง

²³Nguyen Van Linh, "Ho Chi Minh City . . .," p. 42.

²⁴William J. Duiker, "Vietnam: A Revolution in Transition," in Southeast Asian Affairs 1989 (Singapore: Institute of Southeast Asian Studies, 1989), p. 351.

หลังจากนั้นได้มีความพยายามดำเนินการปฏิรูปเศรษฐกิจตามแนวทางการประชุมคณะกรรมการกลางพรรคครั้งที่ 8 อย่างต่อเนื่อง อาทิ ในการประชุมคณะกรรมการกลางพรรคครั้งที่ 9 (สมัชชาพรรคที่ 5) เมื่อเดือนธันวาคม 1985 ได้ตกลงยกเลิกการอุดหนุนของรัฐด้วยระบบคูปอง ตั้งแต่เดือนกุมภาพันธ์ 1986 รัฐบาลได้พยายามสร้างความเข้มแข็งแก่ภูมิภาคด้วยการให้อำนาจในการวางแผน เดือนมีนาคมปีเดียวกันเริ่มระบบธนาคารแบบใหม่ ตลอดจนนำที่ตั้งวิสาหกิจของเอกชนได้ แต่ยังมีจำนวนจำกัด และเดือนเมษายนรัฐบาลเริ่มใช้เช็คและตั๋วสัญญาใช้เงินในการจ่ายเงินเดือนแก่ข้าราชการ เป็นต้น²⁵

ในขณะที่เวียดนามกำลังพยายามปฏิรูปตามแนวทางดังกล่าว ก็ยังมีกระแสคัดค้านจากกลุ่มเครื่องอุดมการณ์ ดังปรากฏว่าในขณะที่ที่ประชุมคณะกรรมการกลางพรรคครั้งที่ 8 (สมัชชาพรรคที่ 5) ออกกฎเกณฑ์ใหม่ให้ยกเลิกจุดตรวจบนถนนหลวงเพื่อการค้าขายดำเนินไปอย่างคล่องตัว แต่หนังสือพิมพ์รายวันของพรรคก็ได้วิพากษ์วิจารณ์ว่ารัฐควรจะมีกฎและควบคุมการซื้อขายรถยนต์และสินค้ายุทธศาสตร์ต่อไป ความขัดแย้งทางความคิดได้ปรากฏต่อสายตาสื่อมวลชนหลายครั้ง โดยเฉพาะความขัดแย้งระหว่าง Vo Van Kiet ประธานคณะกรรมการวางแผนแห่งรัฐ กับ Pham Hung รัฐมนตรีมหาดไทย ในช่วงเดือนตุลาคม 1985 - มกราคม 1986 เกี่ยวกับแนวทางการปฏิรูป ในช่วงต้นเดือนตุลาคม 1986 มีการประชุมสมัชชาพรรคระดับจังหวัดเพื่อเตรียมการสำหรับการประชุมสมัชชาพรรคระดับชาติ (ธันวาคม 1986) ซึ่งสมาชิกได้อภิปรายถึงแนวทางการปฏิรูปอย่างกว้างขวาง ผู้นำของแต่ละฝ่ายต่างชักนำให้วางแผนปฏิรูปตามแนวทางของตน โดยฝ่ายปฏิรูปต้องการฟื้นฟูเศรษฐกิจโดยเร็ว ขณะที่กลุ่มเครื่องอุดมการณ์ต้องการชะลอการปฏิรูปโดยคำนึงถึงความมั่นคงเป็นหลัก ดังนั้นการประชุมสมัชชาพรรคครั้งที่ 6 จึงเป็นเสมือนเวทีที่จะสร้างดุลยภาพระหว่างฝ่ายที่ต้องการความเปลี่ยนแปลงกับฝ่ายที่ต้องการให้แนวทางปัจจุบันดำเนินต่อไป²⁶

²⁵Lewis M. Stern, "The Scramble towards Revitalization," *Asian Survey* 27(April 1987): 477-479.

²⁶Ibid, p. 491.

พรรคคอมมิวนิสต์เวียดนามได้เปิดการประชุมสมัชชาพรรคครั้งที่ 6 ที่กรุงฮานอย เมื่อวันที่ 15 ธันวาคม 1986 โดยมีผู้แทนพรรคจากทั่วประเทศ จำนวน 1,129 คน และผู้แทนจากต่างประเทศอีก 35 คณะ เข้าร่วมการประชุม หลังจากนี้ Pham Van Dong สมาชิกคณะกรรมการเมืองฮานอย 2 กล่าวเปิดประชุมอย่างเป็นทางการแล้ว Nguyen Van Linh สมาชิกคณะกรรมการเมืองฮานอย 9 ได้กล่าวต้อนรับผู้แทนจากต่างประเทศ และรายงานต่อที่ประชุมเกี่ยวกับสถานการณ์ทั่วไป และปัญหาทางเศรษฐกิจของเวียดนาม

ต่อมา Truong Chinh เลขาธิการพรรค ได้เสนอรายงานการเมืองของคณะกรรมการกลางพรรค มีสาระสำคัญเน้นถึงความสำเร็จของเวียดนามในการสร้างสรรค์ประเทศไปสู่สังคมนิยม แต่ยอมรับว่าเวียดนามยังต้องเผชิญความยุ่งยากทางเศรษฐกิจ เนื่องจากการดำเนินงานตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจระยะ 5 ปี ฉบับที่ 3 (ปี 1981-1985) ยังไม่บรรลุผลตามเป้าหมาย เพราะความผิดพลาดในการขึ้นและปฏิบัติการของพรรคและรัฐบาล ทำให้ยังไม่สามารถปรับปรุงสภาพเศรษฐกิจ สังคม ชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนให้ดีขึ้นได้ ทั้งนี้ ในรายงานการเมืองได้เสนอแนวทางปฏิบัติ 3 แนวทาง คือ โครงการพัฒนาด้านธัญญาหาร โครงการเพิ่มผลผลิตสินค้าอุปโภคบริโภค และโครงการด้านการส่งออก นอกเหนือจากการเน้นการปรับระบบเศรษฐกิจให้เป็นสังคมนิยม โดยคำนึงถึงความสอดคล้องของกำลังการผลิตภายในประเทศ และการพัฒนาการผลิตที่เน้นประสิทธิภาพและคุณภาพ

ทางด้านนโยบายต่างประเทศ เวียดนามพยายามที่จะรักษาสันติภาพในอินโดจีน เสริมสร้างความสัมพันธ์พิเศษระหว่างเวียดนาม ลาว และกัมพูชา เสริมสร้างความสัมพันธ์และความร่วมมือกับประเทศสังคมนิยมต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งโซเวียต ซึ่งถือเป็นเสาหลักการดำเนินนโยบายต่างประเทศเวียดนาม สนับสนุนนโยบายของโซเวียตในการปรับปรุงความสัมพันธ์กับจีน และได้ย้ำถึงความต้องการของเวียดนามในการฟื้นฟูความสัมพันธ์ระดับปกติกับจีน เวียดนามสนับสนุนจุดยืนของระบอบเฮง สัมริน ในกัวเรจากับกลุ่มต่อต้าน บนพื้นฐานของการกำจัดกลุ่มพลัด เพื่อสร้างความปรองดองในกัมพูชา ขณะเดียวกันเวียดนามก็จะถอนทหารอาสาสมัครของตนออกจากกัมพูชาต่อไป ด้านลาว เวียดนามสนับสนุนการปรับความสัมพันธ์ระหว่างลาวกับจีน บนพื้นฐานของการเคารพเอกราช อธิปไตย บูรณภาพแห่งดินแดน การไม่รุกราน และไม่แทรกแซงกิจการภายในของกันและกัน และสนับสนุนการเจรจาปรับความสัมพันธ์ระหว่างลาวกับไทย

ด้วย พร้อมกันนี้ทั้งเวียดนาม ลาว และกัมพูชาก็พร้อมที่จะเจรจากับประเทศต่าง ๆ ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าว ที่มีอยู่ ส่วนปัญหาการลดอาวุธนั้น เวียดนาม ประณามสหรัฐที่ยังไม่เลิกการแข่งขันด้านอาวุธ ทั้งบนพื้นโลกและในอวกาศ ขณะเดียวกัน เวียดนาม ก็สนับสนุนความพยายามของเวียดนามในการกำจัดอาวุธนิวเคลียร์ การจัดตั้งระบบความมั่นคงระหว่างประเทศให้ครอบคลุมทั่วโลก การมุ่งทำหิมหาสมุทรอินเดียเป็นเขตสันติภาพ การมุ่งสถาปนาให้เอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นเขตปลอดอาวุธนิวเคลียร์ รวมทั้งสนับสนุนด้วยแรงกดดันของผู้นำเวียดนามที่เมืองวลาดีวอสต็อก เกี่ยวกับนโยบายของเวียดนามต่อภูมิภาคเอเชียและแปซิฟิก และความร่วมมือด้านเศรษฐกิจ วิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี กับ COMECON

ส่วนรายงานทางเศรษฐกิจนั้น Vo Van Kiet สมาชิกคณะกรรมการเมืองอันดับ 10 เป็นผู้เสนอรายงานมีสาระสำคัญว่า เวียดนามยังมีปัญหาทางเศรษฐกิจที่สำคัญอีกหลายประการ เช่น การว่างงาน การขาดแคลนวัตถุดิบสำหรับการผลิต ฯลฯ เนื่องจากในช่วง 10 ปีที่ผ่านมา เวียดนามได้เน้นการพัฒนาอุตสาหกรรมขนาดใหญ่มากเกินไป จนทำให้ไม่สามารถดำเนินการได้ตามเป้าหมาย ในส่วนของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ฉบับที่ 4 เป้าหมายอันดับแรกคือ การผลิตข้าวเปลือกให้ได้ 22-23 ล้านตันในปี 1990 (เฉลี่ยเพิ่มขึ้น 3-3.5 ล้านตันต่อปี จากช่วง 5 ปีที่ผ่านมา) และจะปรับปรุงทิศทางการประกอบการลงทุน ระบบการบริหารโครงการ รวมทั้งมาตรการอื่น ๆ ในการพัฒนาเศรษฐกิจ ทางด้านการส่งออก จะเพิ่มการส่งออกให้ได้ร้อยละ 70 จากแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 3 (1981-1985) เพื่อลดการขาดดุลการค้า และมีรายได้เพียงพอต่อการนำเข้าสินค้าจากต่างประเทศ นอกจากนี้ในรายงานยังระบุถึงความพยายามในการแก้ไขปัญหาค่าเงินเพื่อและการสร้างงานให้เพิ่มมากขึ้น

ในวันที่ 18 ธันวาคม 1986 อันเป็นวันสุดท้ายของการประชุม ที่ประชุมมีมติรับรองรายงานการเมืองและรายงานทางเศรษฐกิจของคณะกรรมการกลางพรรค โดยที่ประชุมเห็นว่า จากสภาพความเป็นจริงในหลายปีที่ผ่านมา เวียดนามได้รับบทเรียนต่าง ๆ ที่จะต้องศึกษาและทำความเข้าใจเพื่อเป็นแนวทางการพัฒนาประเทศ 4 ประการคือ (1) การทำความเข้าใจต่อแนวความคิดที่ถือว่าประชาชนส่วนใหญ่เป็นเจ้าของประเทศและส่งเสริมสิทธิของประชาชนในการเป็นเจ้าของส่วนรวม นั่นคือการให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นและแสดงออกถึงความต้องการของตน (2) การมองสภาพการณ์ที่เป็นจริงเพื่อที่ผู้นำเวียดนามสามารถกำหนดแนว

ทางการพัฒนาประเทศได้อย่างถูกต้อง (3) การรู้จักประสานศักยภาพของชาติกับสภาพแวดล้อมภายนอกประเทศให้สอดคล้องกัน ทั้งด้านการเมือง เศรษฐกิจ และการทหาร และ (4) การสร้างสรรค์ภาวะผู้นำของเวียดนาม โดยเปิดโอกาสให้คนรุ่นใหม่ที่มีความรู้ความสามารถขึ้นดำรงตำแหน่งทั้งในภาครัฐบาลและพรรค รวมทั้งปลดคนรุ่นเก่าที่ไร้ประสิทธิภาพหรือบริหารงานผิดพลาดออกไป ซึ่งแนวทางเหล่านี้ถือเป็นสิ่งใหม่ ในการดำเนินการให้บรรลุเป้าหมายทางยุทธศาสตร์ของเวียดนาม 2 ประการคือ การเสริมสร้างสังคมนิยมและการป้องกันประเทศ²⁷

3.3 ผลการประชุมสมัชชาพรรคครั้งที่ 6

ถึงแม้ว่าในระหว่างการประชุมสมัชชาพรรคจะได้มีการเสนอรายงานการเมืองและรายงานเศรษฐกิจต่อที่ประชุม แต่โดยที่ร่างของรายงานทั้งสองได้รับการแก้ไขและตัดทอนหลายครั้งท่ามกลางความขัดแย้งทางความคิดของกลุ่มเครื่องอุดมการณ์กับกลุ่มปฏิรูป ท้ายที่สุดผลของการประชุมจึงไม่ได้เสนอรายละเอียดของยุทธศาสตร์การปฏิรูปที่ชัดเจน²⁸

ในวันสุดท้ายของการประชุมได้มีการจัดทำรายงานสรุปผลการประชุม โดยได้ยืนยันอีกครั้งถึงการฟื้นฟูบทบาทหน้าของพรรค ทั้งในด้านการเมือง อุดมการณ์และการจัดองค์กร ตลอดจนการสร้างสังคมนิยมให้สำเร็จ และการปกป้องแผ่นดินของชาวสังคมนิยมเวียดนามอย่างแน่วแน่²⁹

²⁷ดูรายละเอียดใน "Vietnam 1986-1990," Vietnamese Studies 14(1986): 5-30 และ สยามจดหมายเหตุ 12(8-14 พฤษภาคม 2530): 527-529.

²⁸Thai Quang Trung, "Factions and Power Struggle in Hanoi: Is Nguyen Van Linh in Command?," in Vietnam Today: Assessing the New Trends (Bangkok: Institute of Asian Studies, 1988): 22.

²⁹The Communist Party of Vietnam, Resolution of the Sixth National Congress of the Communist Party of Vietnam (Hanoi, 1986), p. 1.

ในขณะที่เดียวกัน พรรคก็ตั้งเป้าหมายในการฟื้นฟูเศรษฐกิจและสังคมไว้ 5 ประการดังนี้³⁰

1. ผลิตสินค้าอุปโภคบริโภคที่เพียงพอ
2. พัฒนาการผลิตด้วยการสร้างโครงสร้างทางเศรษฐกิจที่เหมาะสม
3. สร้างและทำให้ความสัมพันธ์ทางการผลิตมีความเข้มแข็งยิ่งขึ้น
4. การปรับปรุงภาพชีวิตในสังคมให้สูงขึ้น
5. ตอบสนองความต้องการด้านความมั่นคงและการป้องกัน

ในการดำเนินการไว้บรรลุเป้าหมายดังกล่าว พรรคคอมมิวนิสต์ได้กำหนดมาตรการไว้หลายประการ อาทิ การเร่งผลิตอาหารเพื่อให้เพียงพอต่อความต้องการและสำรองเผื่อคราวจำเป็น นอกจากนี้ยังอาจนำมาขายเพื่อทดแทนการนำเข้าสินค้าด้านเครื่องจักร อะไหล่และวัตถุดิบ การพัฒนาอุตสาหกรรมขนาดเล็กและหัตถกรรม ขณะเดียวกันก็ยังสร้างอุตสาหกรรมหนักต่อไป การจัดหางานให้เพียงพอ โดยเฉพาะในเขตเมือง ฯลฯ เป็นต้น

น่าสังเกตว่ารายงานผลการประชุมสมัชชาพรรคครั้งที่ 6 มิได้เสนอแนวทางการดำเนินนโยบายในอนาคตที่เป็นรูปธรรม ขณะเดียวกันยังมีความคลุมเครือเกี่ยวกับทิศทางของพรรคว่าจะเน้นอุดมการณ์สังคมนิยมหรือนำการปฏิรูป Nguyen Thanh Binh เลขาธิการพรรคประจำฮานอยอธิบายผลการประชุมครั้งนี้ว่า "อยู่ห่างไกลจากความเป็นจริง และไม่สอดคล้องกับความจำเป็นของสถานการณ์" การที่มีได้ระบุงูทศาสตร์ที่ชัดเจนของพรรค ส่งผลให้ฝ่ายต่าง ๆ สามารถอ้างเอกสารฉบับเดียวกันเพื่อสร้างความชอบธรรมสำหรับท่าทีของแต่ละฝ่ายซึ่งแตกต่างกันโดยสิ้นเชิง³¹

อย่างไรก็ตาม นักวิชาการที่ตั้งข้อสังเกตว่า อย่างน้อยในการประชุมครั้งนี้ก็เป็นการแสดงจุดยืนว่าเวียดนามกำลังจะปฏิรูปประเทศตามนโยบาย Doi Moi และ Cong Khai มีการวิพากษ์วิจารณ์ความล้มเหลวในการพัฒนาประเทศในช่วงหลัง ค.ศ. 1975 อย่างรุนแรง ทั้งในรายงานการเมืองและรายงานเศรษฐกิจ นอกจากนี้ยังเป็นครั้งแรกที่ถือว่าการพัฒนาเกษตรกรรม

³⁰Ibid., p. 6.

³¹Thai Quang Trung, "Factions and Power Struggle ...," p. 22.

มีความสำคัญอันดับแรก³² ส่วนอุตสาหกรรมนั้น การผลิตสินค้าอุปโภคบริโภคก็ได้รับความสนใจอย่างมากในแผนพัฒนาเศรษฐกิจ 5 ปีฉบับที่ 4 (1986-1990) และจะพยายามเปลี่ยนอุตสาหกรรมและการค้าของรัฐให้เป็นของเอกชน³³

ความสำคัญที่แท้จริงของผลการประชุมครั้งนี้อยู่ที่ผลข้างเคียง กล่าวคือ การปรับเปลี่ยนผู้นำครั้งใหญ่โดยเปิดโอกาสให้ผู้นำที่อายุน้อยเข้ามามีส่วนการบริหารมากขึ้น นอกจากนี้การวิพากษ์วิจารณ์ความล้มเหลวที่ผ่านมาอย่างสร้างความชอบธรรมให้ผู้นำรุ่นใหม่ได้ริเริ่มนโยบายที่เปิดกว้างขึ้น ทั้งสองสิ่งนี้เป็นพื้นฐานที่จะส่งผลให้เวียดนามปรับเปลี่ยนนโยบายและดำเนินการปฏิรูปประเทศต่อไป

ในด้านการปรับเปลี่ยนผู้นำเวียดนามนั้น สืบเนื่องมาจากการถึงแก่อสัญกรรมของ Le Duan เลขาธิการพรรคคอมมิวนิสต์เมื่อเดือนกรกฎาคม 1986 การจากไปของเขาไม่ได้ส่งผลกระทบต่อเสถียรภาพทางการเมืองของเวียดนามแต่อย่างใด เพราะเขามีสุขภาพไม่ดีมานานแล้ว และก่อนถึงแก่อสัญกรรมได้หนึ่งเดือนเขาได้มอบความรับผิดชอบทั้งหมดให้แก่ 3 ผู้นำอาวุโสคือ Truong Chinh, Le Duc Tho และ Pham Van Dong ดังนั้นเมื่อทางการประกาศข่าวอสัญกรรมของเขา ก็มีการตั้ง Truong Chinh ขึ้นมาดำรงตำแหน่งสืบแทน³⁴ อย่างไรก็ตาม การแต่งตั้ง Truong Chinh เข้ารับตำแหน่งที่สำคัญที่สุดของพรรคนี้อาจจะเป็นเพียงชั่วคราวเพราะ เขาก็มีอายุมากแล้วเช่นกัน การประชุมสมัชชาพรรคครั้งที่ 6 จึงเป็นโอกาสอันดีที่จะปรับเปลี่ยนผู้นำพรรคครั้งใหญ่ โดยเมื่อวันที่ 17 ธันวาคม 1986 Pham Hung สมาชิกกรมการเมืองอันดับ 3 ได้แถลงว่าผู้นำในพรรคที่สำคัญ 3 คน ได้แก่ Truong Chinh, Le Duc Tho และ Pham Van Dong ได้ขอลาออกจากตำแหน่งในพรรคทุกตำแหน่ง โดยอ้างถึงเหตุผลด้านสุขภาพและความสูงวัย ดังนั้น ที่ประชุมสมัชชาพรรคจึงมีมติแต่งตั้งให้บุคคลทั้งสามเป็นที่ปรึกษาของคณะกรรมการกลางพรรค และคณะกรรมการเมืองต่อไป แต่ไม่ปรากฏรายละเอียดว่าที่ปรึกษาดังกล่าวมีอำนาจหน้าที่ในด้านใด

³²Melanie Beresford, op.cit., footnote 14, pp. 172-173.

³³Lewis M. Stern, op.cit., footnote 25, p. 492.

³⁴Asia 1987 Year Book (Hong Kong: Far Eastern Economic Review, 1987), p. 262.

นอกจากนี้ เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงตัวผู้นำพรรค ที่ประชุมมีมติเลือกคณะกรรมการกลางพรรคชุดใหม่รวม 173 คน แบ่งเป็นสมาชิกประจำ 124 คน และสมาชิกสำรอง 49 คน ทำให้คณะกรรมการกลางพรรคชุดใหม่มีสมาชิกเพิ่มจากเดิม 21 คน และเป็นบุคคลที่ยังไม่เคยเป็นสมาชิกมาก่อนถึง 81 คน ทั้งนี้ บุคคลที่มีได้รับเลือกเป็นคณะกรรมการกลางพรรคนอกเหนือจาก Truong Chinh, Pham Van Dong และ Le Duc Tho ที่ขอลาออกแล้ว ที่สำคัญได้แก่ Chu Huy Man ผู้บัญชาการกองทัพเวียดนาม To Huu อดีตรองนายกรัฐมนตรี Tran Quynh และ Tran Phuong อดีตรองนายกรัฐมนตรี ซึ่ง 2 คนหลังเป็นผู้ที่มีความใกล้ชิดกับ To Huu

หลังจากนั้น คณะกรรมการกลางพรรคชุดใหม่ได้เลือก Nguyen Van Linh เข้ารับตำแหน่งเลขาธิการพรรคแทน Truong Chinh นอกจากนี้ยังมีการเลือกคณะกรรมการเมืองใหม่จำนวนทั้งสิ้น 14 คน (สมาชิกประจำ 13 คน และสมาชิกสำรอง 1 คน) ดังรายนามในตารางที่ 3.1

การแต่งตั้ง Nguyen Van Linh เข้าดำรงตำแหน่งเลขาธิการพรรคในครั้งนี้สะท้อนให้เห็นถึงความจำเป็นเร่งด่วนในการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจของประเทศ เนื่องจากเขาเคยมีบทบาทสำคัญในการปฏิรูปเศรษฐกิจนครโฮจิมินห์ ต่อมาได้รับแต่งตั้งเป็นสมาชิกกรมการเมือง แต่ก็ถูกลดเมื่อ ค.ศ.1982 เนื่องจากมีแนวคิดเสรีนิยมเกินไปและได้รับเลือกกลับเข้ามาใหม่ใน ค.ศ.1985 ดังนั้นหลายฝ่ายจึงคาดหวังว่า เวียดนามภายใต้การนำของเขาจะเข้าสู่ศักราชของการปฏิรูปอย่างจริงจัง

นอกจากการปรับเปลี่ยนผู้นำรุ่นใหม่นี้แล้ว การวิพากษ์วิจารณ์ความล้มเหลวของการพัฒนาเศรษฐกิจในอดีตยังสร้างความชอบธรรมให้แก่ผู้นำรุ่นใหม่ในการปฏิรูปเศรษฐกิจอีกด้วย ทั้งนี้ Nguyen Van Linh ได้เสนอแนวทางการปฏิรูปตามนโยบาย Doi Moi และ Cong Khai ซึ่งมีความหมายใกล้เคียงกับนโยบาย Perestroika (การปรับโครงสร้าง, จินตนาการใหม่) และ Glasnost (การเปิดกว้าง) ของสหภาพโซเวียต ดังนั้นนักวิชาการตะวันตกจำนวนหนึ่งจึงเชื่อว่านโยบายใหม่ของเวียดนามได้เอาแบบมาจากนโยบายของ Gorbachev แต่ชาวเวียดนามได้ยืนยันว่ายุทธศาสตร์นี้พัฒนาการมาจากเงื่อนไขภายในประเทศเอง อย่างไรก็ตาม Nguyen Van Linh ก็ยอมรับว่านโยบายใหม่ของโซเวียตมีส่วนสำคัญที่กระตุ้นให้เกิดการ

ตารางที่ 3.1

คณะกรรมการเมืองของเวียดนามในสมัชชาพรรคครั้งที่ 6 (1986)

-
1. Nguyen Van Linh
  2. Pham Hung
  3. Vo Chi Cong
  4. Do Muoi
  5. Vo Van Kiet
  6. Le Duc Anh
  7. Nguyen Duc Tam
  8. Nguyen Co Thach
  9. Dong Sy Nguyen
  10. Tran Xuan Bach
  11. Nguyen Thanh
  12. Duan Khue
  13. Mai Chi Tho
  - สมาชิกสำรอง
  14. Dao Duy Tung
-

ปฏิรูปในเวียดนาม³⁵

แม้ว่าจะไม่มีการอธิบายอย่างเป็นทางการว่าเป็นรูปธรรมว่านโยบาย Doi Moi และ Cong Khai มีลักษณะอย่างไร แต่นักวิชาการก็ได้ตั้งข้อสังเกตว่าในการประชุมพรรคครั้งที่ 6 ได้ปรากฏอิทธิพลของนโยบาย Doi Moi ในรายงานการเมืองและรายงานเศรษฐกิจซึ่งกล่าวถึงความจำเป็นที่จะต้องฟื้นฟูประเทศ สิ่งนี้ชี้ให้เห็นว่าเวียดนามกำลังจะปรับนโยบายมาเน้นการแก้ไขปัญหาดังกล่าวทางเศรษฐกิจภายในเป็นหลัก ตรงข้ามกับนโยบายของ Le Duan ที่เน้นทั้งด้านความมั่นคงและเศรษฐกิจ³⁶ ส่วนนโยบาย Cong Khai นั้นเป็นส่วนหนึ่งของความพยายามที่จะแก้ไขปัญหาดังกล่าวของประเทศ เพราะการเปิดกว้างทางข่าวสารจะเปิดโอกาสให้มีการวิพากษ์วิจารณ์และหาทางแก้ไขปัญหาดังกล่าว ดังเช่น เมื่อมีการใช้นโยบายนี้ หนังสือพิมพ์จะโจมตีต่อต้านการคอร์รัปชัน ความเฉื่อยชาของระบบราชการและสังคมที่ย่ำแย่ ข่าวสารมีความเที่ยงตรงมากขึ้น ดังนั้นการปฏิรูปด้านหนังสือพิมพ์จึงได้รับการยอมรับในการประชุมสมัชชาพรรคครั้งที่ 6 ว่าคือความเป็นจริงทางสังคมการเมือง Nguyen Van Linh เองก็เขียนบทความลงหนังสือพิมพ์วิพากษ์วิจารณ์การคอร์รัปชันและระบบราชการ แต่ถึงอย่างไรก็มีการต่อต้านการปฏิรูปสื่อมวลชนโดยกลุ่มผู้นำบางส่วนในพรรค³⁷

กล่าวโดยสรุป แม้ว่ารายงานการเมืองและรายงานเศรษฐกิจในการประชุมสมัชชาพรรคครั้งที่ 6 จะไม่ทำให้รายละเอียดที่ชัดเจนเกี่ยวกับแนวทางการปฏิรูปประเทศ แต่ถึงอย่างไรก็อาจกล่าวได้ว่าการประชุมครั้งนี้เป็นจุดเริ่มต้นของการเปลี่ยนแปลงทิศทางการพัฒนาประเทศของเวียดนาม เนื่องจากกลุ่มผู้นำกลุ่มปฏิรูปได้ขึ้นมามีบทบาทมากขึ้น และได้พยายามดำเนินนโยบายปฏิรูปประเทศให้สอดคล้องกับกระแสการเปลี่ยนแปลงของโลกและความจำเป็นภายในเวียดนามเอง

³⁵William J. Duiker, "Vietnam: The Challenge of Reform," Current History 88(April 1989): 177.

³⁶Ma Zongshi, "Perestroika in Vietnam," in Vietnam Today: Assessing the New Trends (Bangkok: Institute of Asian Studies, 1988), p. 13.

³⁷Phuong Kien Khanh, "Glasnost in Vietnam: The New Policy of Information and Culture," in Vietnam Today: Assessing the New Trends (Bangkok: Institute of Asian Studies, 1988), pp. 1-39.